

002/14 JORA (Vassdragsnr. 002.DJZ)

<u>Fylke(r):</u>	Oppland
<u>Kommune(r):</u>	Dovre, Lesja
<u>Kartblad N50:</u>	1419 I, 1419 II, 1519 III, 1519 IV
<u>Nedbørfelt:</u>	496,7 km ²
<u>Toppunkt-utløpspunkt:</u>	2253 - 513 moh.
<u>Skoggrense:</u>	900 - 1000 moh.
<u>Marin grense:</u>	Feltet ligger over
<u>Naturgeografisk region:</u>	33c: Forfjellsregion med hovedsakelig nordlig boreal vegetasjon, underregion; Gudbrandsdalen med bidaler 35e: Fjellregionen i søndre del av fjellkjeden, underregion; Møretindene 35f: Fjellregionen i søndre del av fjellkjeden, underregion; Dovrefjell
<u>Landskapsregion:</u>	14: Fjellskogen i Sør-Norge 16: Høgfjellet i Sør-Norge
<u>Urørt natur:</u>	>5 km: 31 %, 3-5 km: 19 %, 1-3 km: 25 %
<u>SP-kategori/-gruppe:</u>	II/8, II/7
<u>Verneplanstatus:</u>	Vurdert i VP IV
<u>Nasjonale laksevassdrag:</u>	-

Generell beskrivelse

Jora omfatter de sørlige og sentrale delene av Dovrefjell og drenerer til Lågen vest for Dombås. Klimaet er utpreget kontinentalt med lite nedbør og lave vintertemperaturer. I øvre deler er årsnedbøren 400 - 700 mm. Spesifikk avrenning er beregnet til 20,25 l/s/km² og middeltilsiget 10,06 m³/s.

Vassdraget kan deles i tre deler; hoveddalføret opp til Sjongsvatn, Grøndalen og Skamsdalen. Hovedvassdraget har sine kilder i traktene rundt Storskrymtan (1985 moh.). Herfra renner Jora i sørvestlig retning ned i den skogkledte Skamsdalen. Ved samløp med elva fra Sjongsvatnet, feltets største vann (1,7 km²), dreier elva 90⁰ østover til samløp med Grøna. Grøna kommer fra Snøhetta-massivet og drenerer et areal på 123 km². Her ligger Vesttoppen, Joras høyeste fjelltopp. Feltet har relativt mange mindre vann, med et totalt areal på ca. 3 %. Foruten Sjongsvatnet ligger Langvatnet, Lågvatnet, Leirsjøen og Mjogsjøen i den vestlige greinen, mens Svånåvatnet og Storvatnet er de største vannene i Grøna. Storvatnet er et av flere små og store vann på grensen til Hjerkinns skytefelt som går under navnet Grisungvatni. Jora er viktig for opprettholdelse av vannføring i Lågen.

Det er gravd i deltaområdet mot Lågen for å hindre flomskader, ellers er feltet nærmest urørt. I hovedvassdraget opp mot Aursjøen og et stykke innover i Skamsdalen ligger hytter, sommerveier og to kraftledninger som skjærer gjennom hoveddalføret. Jernbanen berører vestre deler nederst i Grøndalen, mens Hjerkinns skytefelt ligger i øvre del av dalen. Ringveien i ytterkant av skytefeltet går bl.a. gjennom Grøndalen. Nederst i Skamsdalen er et massetak tilrettelagt som campingplass. Det er etablert flere mindre massetak langs veien, knyttet til vedlikehold.

Stort sett hele feltet ligger innenfor områder vernet etter naturvernloven. Unntak er arealet innenfor Hjerkinns skytefelt, nærområdet omkring Sjongsvatnet og strekningen fra møtet mellom Jora og Grøna, ned til og med utløpet i Lågen. Bortsett fra tettstedet Dombås ligger øvrige arealer som ikke er vernet eller båndlagt som skytefelt, innenfor LNF-område.

Høyereliggende deler nord for strekningen Aursjøen - Svartdalen - Dombås ligger innenfor Dovrefjell - Sunndalsfjell nasjonalpark. Sør for denne strekningen ligger høyereliggende deler innenfor Dalsida landskapsvernområde. Skamsdalen og et parti omkring nedre deler av Jora og Grøna ligger innenfor Jora landskapsvernområde. En liten del av feltet i øst ligger innenfor Fokstugu landskapsvernområde.

Målinger av vann i feltet viser en pH i området mellom 5,5 - 7,5.

Geologisk mangfold

Jora ligger på overgangen mellom tre ulike bergartskomplekser. I vest ligger prekambriske gneiser. I de høyereliggende partiene, rundt Svånåtinden og Snøhetta, består berggrunnen av eokambrisk sparagmitt. Trondheimsfeltets sedimentære og vulkanske bergarter grenser mot sparagmittområdet i sør og øst. Feltet domineres av paleiske landformer som er gjennomskåret av yngre breeroderte daler og botner. Svånåtinden-Snøhettamassivet hever seg opp over omgivelsene som restfjell av det tertiære viddelandskapet. Grøndalen er hengende til Svartdalen, og Grøna har erodert et trangt tilpasningsgjel.

Isbevegelsen under siste del av istiden har vært sammensatt, og vassdraget viser et mangfold av former og prosesser. Ved Søndre Grøa bru finnes markerte avsetninger fra en brestrøm som beveget seg mot nordøst langs Grøndalen. Her finnes spor etter flere bresjønivåer fra bresjøer som har gitt grunnlag for avsetninger i dalen. Joras vifte har en velutviklet form hvor Jora deler seg opp i mange løp. Langranden, som er en velformet morenerygg avsatt i en bredemt sjø sørvest i Grøndalen, er med i forslag til kvartærgeologisk verneplan for Oppland. Det samme gjelder Mjøsjoen som har typiske og meget velformede De Geer-morener.

Blokkmark er vanlig i øvre deler som ellers har et relativt sparsomt morenedekke. Løsmassene er konsentrert til dalbunnen. Løsmassene og den aktive breerosjonen i øvre deler av feltet gir materiale for løpsutviklingen av elva. Sideelva Grøna arbeider aktivt og området har en stor formrikdom. Over de tidligere avsatte elveslettene har Grøna meanderende løp og flere avsnørte meanderbuer (kroksjøer). Langs elveløpet er det bygget opp leveer. Botnbreene på Snøhetta og Svånåtindene har en egenart som gjør dem interessante som referanseobjekter. Både israndavsetningene og elveslettesystemet i Grøndalen er av stor interesse i forsknings- og undervisningssammenheng. Over et lite område illustreres en rekke forskjellige erosjons- og sedimentasjonsprosesser.

Meget stor verneverdi ****

Biologisk mangfold

Vassdraget er forholdsvis rikt på ferskvannslokaliteter både over og under skoggrensen. Både med hensyn til vannkjemi og ferskvannsfauna er feltet variert, og har blant annet flere likhetstrekk med Trøndelagsvassdragene. Storevatn og Sjongsvatn er to relativt grunne vann som sammen med Loms-tjønn sannsynligvis er de mest produktive lokalitetene. Vassdraget har ørret og røye. Røye forekommer kun i Flisarvatn og Sjongsvatn og bestanden er liten. Ørretens størrelse og kvalitet er best i de høyereliggende vannene. Stor fisk forekommer. Fiskefaunaen er med hensyn til bestand og fordeling karakterisert som typisk for denne delen av Østlandet. Gytumulighetene er dårlige og bestanden avhengig av utsetting. De viktigste naturlige forekomstene er i Joras utløp i Lågen.

Vassdraget viser stor variasjon i vegetasjonstyper, både i alpin og boreal sone. Det totale artsantallet er relativt høyt, og omfatter en rekke sjeldne og krevende fjellplanter. Deler av feltet har en kalkkrevende fjellflora av samme type som på Knutshøene lenger øst, men i betydelig større høyde over havet. Grøndalen har store og intakte våtmarker med ekstremrikmyr og høgstaudesamfunn, noe som er sjeldent i området ellers. Vassdraget er et godt egnet typevassdrag. Påvirkningen av større tekniske inngrep er liten, og Jora er derfor også egnet som referansevassdrag. Vassdraget inneholder elementer av stor betydning for forskning og undervisning.

Forekomsten av fugl knyttet til våtmark må betegnes som meget rik. Alle artsgrupper er godt representert. Grøndalen og områdene omkring Grisungvatni er viktigst for våtmarksfugler. Spurvefuglfaunaen er artsrik og tettheten er de fleste steder høy. Forekomsten er særlig rik i elvekantskogen i hoveddalen. Nedbørfeltet har betydning for hekkende rovfugler og for sjeldne pattedyr som fjellrev, jerv, hjort og moskus. Området har sentral funksjon for villrein i Snøhetta villreinområde.

Av rødlistede fuglearter er registrert storlom, bergand, sjøorre, svartand, havelle, kongeørn, myrhauk og fjellerke. Av pattedyr er registrert jerv og muligens fjellrev.

Meget stor verneverdi ****

Landskapsbilde

Feltet drenerer et stort høyfjellsmassiv med flere små og mellomstore vann. Formene er rolig avrundete, og bare unntaksvis opptrer alpine former med skarpe tinder og dype botner innunder. Unntakene er dominerende, og fjelltoppene i nord er tydelige blikkfang. Som kontrast til fjelltoppene som avgrenser feltet, ligger Leirsjøetelet ovenfor Lesjøen. Flatens størrelse åpner for lange siktelinjer og stort vidsyn.

Grøndalen har en vid og bred form i høyereliggende deler. Dalføret er myrlendt, slakt hellende og med flere smådaler mot nordvest. Sideterrenget blir brattere mot nord innenfor Skredalægret hvor dalføret presser seg mellom Skrædahøin i vest og Einøvlingseggen i øst. Jora renner ned gjennom Skamsdalen i et jevnt og relativt udramatisk fall mot hoveddalen fra vest og Aursjøen. Etter ca. 10 km rolig strekning nærmest uten strykpartier, starter elva en dramatisk ferd gjennom Svartdalen. Svartdalen danner etterhvert et karakteristisk canyon med stupbratte sider. Grøna faller ned i Svartdalen nordfra gjennom et skarpskåret tilpasningsgjel. Canyonformen oppløses og Jora/Grøna vider seg ut i et stort, flergreinet deltaområde. Lavere deler av dalføret opp til Aursjøen og opp Skamsdalen til Skamdalssetrin er skogkledd. Nederst, opp til samløp med Grøna, er det ren furuskog. Herfra får fjellbjørka overtaket, men furu holder stand på tørre koller og sørvendte knauser helt inn til Sjong. Myrene under skoggrensen er særlig knyttet til dalbunnen mellom Reinåas utløp til Sjong.

Flere tydelige setermiljøer finnes innenfor nedre deler av feltet, og det er fremdeles aktiv drift ved noen av dem. Enkelte av miljøene er påvirket av hyttebygging, men flere framstår ennå med høy grad av autenticitet.

Dovrefjell er en sentral del av Joras nedbørfelt. Fjellet representerer en nasjonal symbolverdi som er forbundet med det norske og ikke minst det ekte, helnorske og bestandige. Flere kjente dikterverk er knyttet til Dovrefjell.

Meget stor verneverdi ****

Friluftsliv

Feltet inngår som sentral del av et stort sammenhengende friluftslivsområde av nasjonal bruksverdi. Høyfjellsområdene i Dalsida er godt tilrettelagt for både dags- og flerdagsturer sommer og vinter, jakt og fiske. Sommervei sørfra gjør fjellområdet lett tilgjengelig sommerstid. Vinterstid er det brøytet inn til Baklihaugen. Andre innfallsporter vinterstid er fra Nysætri og E6 over Dovrefjell.

Merkede stier/løyper som inngår i DNTs nett leder gjennom feltet. Det er anlagt parkeringsplasser i Skamsdalen og i Reindalen. Området har flere hytter som er tilgjengelige. Campingplasser ved elva i inngangen til Skamsdalen og ved Reindølsbrua er etablert. Det ligger et stort antall hytter i de lavere liggende delene. Hyttefeltet "Haugan" har hatt størst tilvekst i senere tid. Feltet er tilgjengelig med bil vinterstid og det kjøres opp skiløype i nærområdet både i skogbeltet og opp på snaufjellet. Flere hytter ligger i tilknytning til veien inn mot Aursjøen.

Det selges fiskekort samt kort for jakt på villrein og småvilt, hovedsakelig rype. Reinsjakta er svært attraktiv.

Jora er egnet for kano- og kajakkpadling. Kano benyttes på den stilleflytende strekningen mellom Filling og Reindølbrua. Strekningen fra Sjong/Skamsdalen og ned til utløpet i Lågen benyttes av de mest entusiastiske kajakkpadlerne. Det stilleflytende partiet vinterstid benyttes av lokale hundekjører. Trasèen Skamsdalen - Lesjøen mot Åmotsdalen eller Grøvudalen er omtalt som en av de viktigste i friluftslivssammenheng.

Stor verdi ***

Kulturmiljø

Det er funnet mange steinalderboplasser i feltet. Ved Godsjøen ligger et kvartsittbrudd fra steinalderen. På eidene mellom vannene øverst i Dalsida ligger steinalderboplasser og dyregraver fra jernalderen som viser fangstfolks utnyttning av reinens trekkveier. Av 175 dyregraver som er kjent i området, er de fleste steinmurte med ledegerde, mens noen er groper uten steinmuring. Foruten jakt,

fangst og fjellbeiter, har kleberproduksjon vært viktig. I Storhorrungen ligger et brudd med to tufter, datert til vikingtid. Det er 4 andre kleberbrudd i området. En gravrøys i høyfjellet indikerer fast bosetting i jernalderen.

I fjellet ligger et stort antall steinbuer og tufter, de fleste fra 1700-1800-tallet, mens de eldste går tilbake til forhistorisk tid og middelalder. Det finnes mange store setergrender, til dels fortsatt i drift. Seterlandskap og bygninger er godt bevart. Seterhusene er typiske for Nord-Gudbrandsdalen. Et interessant ferdselsminne er en utliggerbru.

Det er svært store kulturminneinteresser langs vassdraget. Området er rikt på kulturminner som kan belyse en rekke spørsmål når det gjelder utnytting av fjellressursene fra eldre steinalder til i dag. Flere av kulturminnene må karakteriseres som sjeldne. Mange kulturminner er knyttet til elver og vann.

Meget stor verneverdi ****

Samiske interesser

Det er ikke registrert samiske interesser i nedbørfeltet.

Landbruk

Nedbørfeltet omfatter ca. 100 daa dyrket mark. Det ligger i dag 4-5 gårdsbruk i Jordaområdet nær elva. Det er hovedsakelig beiteinteresser som dominerer jordbruksverdien. Det er 10 setrer i området, hvorav noen få ennå er i tradisjonell drift. Det beiter ca. 3600 sau, 180 geit og 400-500 storfe i nedbørfeltet. Årlig skogavvirkning i nedbørfeltet anslås til 700-800 m³. Produksjonspotensialet er trolig større.

Stor verdi *** (Verneplan IV)